

לא תחמוד

בשעה טובה ומוצלחת התחלנו ללמוד מסכת בבא מציעא. המשנה הראשונה עוסקת בסכסוך על חפץ, כאשר כל אחד מהצדדים אומר שכל החפץ שייך לו. הפתרון שהמשנה מציעה הוא שכל אחד מהצדדים יישבע, ויקח חצי. אבל - שואלת הגמרא - כיצד אנחנו מאמינים לשבועה הזו? - הרי סביר להניח שאחד מהשניים הללו הוא שקרן, ואם הוא מוכן לגנוב, האם אין חשש שהוא גם יישבע לשקר?

1. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ה עמוד ב

אלא הא דאמר רב הונא: משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו, נימא: מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא! - התם נמי מורה ואמר: דמי קא יהבנא ליה. אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא: והא קא עבר על לאו ד"לא תחמוד"! - לא תחמד לאינשי בלא דמי משמע להו.

אומרת הגמרא שמדובר באדם כזה שמוכן לשלם כסף על החפץ שהוא יקח, ולכן אין הוא נחשב חשוד על ממון. ואולם, הגמרא אומרת שיש בכך עדיין איסור של 'לא תחמוד', ועונה הגמרא שהאדם הזה חושב שאיסור 'לא תחמוד' אינו קיים כשמדובר במי שמוכן לשלם את הכסף. האם מה שחושב האיש הזה הוא גם ההלכה? - נחלקו בכך הראשונים. הגמרא במסכת סנהדרין דנה בשאלה האם חמסן פסול לעדות, ואומרת שמעיקר הדין אין הוא פסול מאותה סיבה שהזכרנו, שהרי הוא משלם את הכסף:

2. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כה עמוד ב

תנא: הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין... החמסנין - מעיקרא סבור: דמי קא יהיב, אקראי בעלמא הוא. כיון דחזו דקא חטפי - גזרו בהו רבנן.

התוספות מביאים שתי דעות בשאלה האם אדם שלוקח חפץ בכח ומשלם עליו נחשב כאדם שעובר על 'לא תחמוד' או לא:

3. תוספות מסכת סנהדרין דף כה עמוד ב

מעיקרא סבור דמי קיהיב - וא"ת וליפסול מדאורייתא דקא עבר אלאו דלא תחמוד!! וי"ל דלא תחמוד משמע דלא יהיב דמי, וכי יהיב דמי ליכא לאו דחמוד כלל. וא"ת והא אמרינן בפ"ק דבבא מציעא (דף ה:): "לא תחמוד בלא דמי משמע להו", משמע לאינשי דווקא הוא דמשתמע כך אבל הם טועים דלא תחמוד הו"א אפי' בדיהיב דמי!! וי"ל דמשמע להו דקאמר ר"ל נמי דכן הוא האמת. ועוד י"ל דהכא הכי קאמר דמי קא יהיב והיו מפייסים אותם עד שיאמרו רוצה אני אם כן לא עברי אלאו דלא תחמוד כיון דחזו דשקלי בעל כרחיהו ולא היו חוששין אם יתפייסו פסלינהו.

שתי אפשרויות, אם כן, אומר התוספות: אפשרות אחת היא שאיסור 'לא תחמוד' היא רק אם אדם אינו משלם על החפץ שהוא לוקח, אבל בכל מקרה שהוא משלם אין הוא עובר על האיסור. אפשרות שניה היא שגם אם אדם משלם, אם הוא לוקח את החפץ בעל כרחו של השני, הוא עובר על איסור 'לא תחמוד'. אגב, בעשרת הדברות שבפרשת ואתחנן האיסור מופיע בלשון אחרת, והפוסקים אכן מחלקים בין שני האיסורים. בפרשת יתרו האיסור הוא מלשון חמדה:

4. שמות פרק כ פסוק יג

לא תחמוד בית רעך. לא תחמוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו ונמרו וכל אשר לרעך:

ואילו בספר דברים יש גם איסור להתאוות:

5. דברים פרק ה פסוק יז

ולא תחמוד אשת רעך. ולא תתאנה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו ונמרו וכל אשר לרעך:

הרמב"ם אכן מחלק בין שתי המצוות הללו, ותוך כדי הדברים רואים שהוא פוסק כדעה שלישית בעניין איסור 'לא תחמוד':

6. רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק א הלכות ט - י

כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אף על פי שנתן לו דמים רבים (השגת הראב"ד: א"א ולא אמר רוצה אני) הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תחמוד". ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה, ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד, כענין שנאמר "לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" - חימוד שיש בו מעשה.

(השגת הראב"ד: א"א לא ראיתי דבר תמה גדול מזה. והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ? אבל היה לו לומר מפני שהוא חייב בתשלומין שהרי הוא כגזלן שחייב להשיב את הגזלה ולפיכך אינו לוקה וגם זה חייב להשיב את החפץ לבעליו.)

כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חבירו וכל כיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנות ממנו כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה ונפתה לבו בדבר עבר בלא תעשה שנאמר: "לא תתאוה" ואין תאוה אלא בלב בלבד.

הרמב"ם סובר, אם כן, שגם אם אדם שכנע אדם אחר למכור לו חפץ, הוא כבר עובר על איסור 'לא תחמוד', אפילו אם הקונה מתרצה ומסכים למכור את זה בסופו של דבר. לפי דבריו, האם מותר לשאול מישהו אם הוא מוכר את האוטו שלו? - התשובה היא שהדבר תלוי אם אתה שואל פעם אחת או מפציר בו עד שהוא יסכים.

בעיקר המצוה של 'לא תחמוד', שאל האבן עזרא כיצד יכולה התורה לצוות את האדם שלא לרצות משהו. ועונה הראב"ע כך:

7. אבן עזרא (ר' אברהם אבן עזרא, המאה ה-12, ספרד) שמות פרק כ פסוק יג

לא תחמוד - אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה, איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו. ועתה אתן לך משל. דע, כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בלבו שישכוב עמה, כי ידע כי זה לא יתכן. ואל תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד מן המשווגעים, שיתאוה שיהיה לו כנפים לעוף השמים, ולא יתכן להיות, כאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו, אעפ"י שהיא יפה, כי הרגילוהו מנעוריו לדעת שהיא אסורה לו. ככה כל משכיל צריך שידע, כי אשה יפה או ממון לא ימצאו אדם בעבור חכמתו ודעתו, רק כאשר חלק לו ה'. ואמר קהלת "ולאדם שלא עמל בו יתנו חלקו" (קהלת ב, כא). ואמרו חכמים, "בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא". ובעבור זה, המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד. ואחר שידע שאשת רעהו אסרה השם לו, יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי, על כן הוא ישמח בחלקו ואל ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו, כי ידע שהשם לא רצה לתת לו, לא יוכל לקחתו בכחו ובמחשבותיו ותחבולותיו, ע"כ יבטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו.

תשובה נוספת לשאלה זו כותב [ר' יעקב צבי מקלנבורג](#) בפירושו לתורה:

8. הכתב והקבלה (ר' יעקב צבי מקלנבורג, המאה ה-19, גרמניה) שמות כ, יג

ה' ציוה אותנו על האהבה באמרו "ואהבת את ה' א-לוקיך בכל לבבך". מה מקרא חסר אם היה כתוב "ואהבת את ה' א-לוקיך בכלבך"? ומה ר"ל במלה "בכל"? - אלא שהכוונה שיהיה לבבך מלא באהבת ה', כלומר שלא יהיה בלב רק אהבת ה' לבד, לא שיהיה בו גם

אהבת ה' גם חמדת עולם, שאם כן אינו מלא באהבת ה'... הנה כל איש המקיים זאת המצוה ואחרי שחשקה נפשו להתענג על ה' וכלתה לדבקה בו באהבה רבה בכל עת לחזות בנועם ה' ולטעום מטעם המלך... אז אי אפשר שיחמוד שום דבר מכל מחמדי העולם הזה, מפני כי מודעת זאת שהחמוד הוא בלב ולא באיבר אחר, ואשר כבר לבו מלא תמיד באהבת ה' איה המקום בלב אשר יתאוה ויחמוד בו דבר זולתו? ככוס אשר הוא מלא על כל גדותיו שאין יכולים להוסיף מאומה, כי אי אפשר לאדם לעבור על "לא תחמוד" אם לא שאינו מקיים מצוות עשה של "ואהבת את ה' א-לוקיך בכל לבבך".

ע"פ ההסבר הזה כל החמדה מתבססת על מקום פנוי בלב, ואדם שכל לבו תפוס רק באהבת ה' אינו יכול לפנות מקום לחמדה אחרת. ישנו סיפור שמתאר כיצד הלאו הזה, שהוא לכאורה עוסק בדרגות גבוהות מאוד של שליטה על המחשבה, הוא בעצם המפתח לקיום כל שאר המצוות:

9. מעשים על עשרת הדברות, תורה שלמה יתרו עמ' קצט

מעשה באדם אחד שהיה לו שכן והיה כותל מפסיק ביניהם. והיה השכן חומד את אשתו ואת נכסיו. יום אחד שמע הרשע שהיה האיש אומר לאשתו, רוצה אני לעלות לסחורה, וכן עשה. מה עשה אותו הרשע? הלך בליל שבת ושבר את הכותל שביניהם, הרי עבר על 'זכור' וישמור'. ונכנס ואנס את האשה, הרי עבר על 'לא תחמוד' ו'לא תנאף'. ואחר כך כשהתחיל לגזול הממון צעקה האשה ועמד עליה והרגה, הרי עבר על 'לא תרצח'. וגנב אחרי כן את הממון והחפצים ועבר על 'לא תגנוב'. באו אביו ואמו להוכיחו, ועמד עליהם והיכם, ועבר על 'כבד את אביך ואת אמך' תבעוהו לדין והביא עדי שקר כי החפצים שלו היו, שהשכין אותם אצל בעל האשה ונשבע על זה, ועבר על 'לא תשא' ו'לא תענה'. לסוף נגלתה רעתו ומפני הבושה יצא לתרבות רעה והלך ונשתמד, ועבר על 'אנכי ה' א-לוקיך' ו'לא יהיה לך'. ומי גרם לו כל זאת? - החמדה, שחמד אשת חברו, ועבר על כל עשרת הדברות.

האיסור של 'לא תחמוד' מופיע גם כעצה טובה בספר משלי, והשאלה היא מה היחס בין המצוה שבתורה לבין הפסוקים שבמשלי. כך כותב שלמה המלך:

10. משלי פרק ו פסוקים כ - כה

- (כ) נָצַר בְּנֵי מִצְוֹת אֲבִיךָ וְאֵל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ:
- (כא) קִשְׁרָם עַל לִבָּךְ תִּמְיֵד עֵינֶיךָ עַל גִּרְגָּרְתֶּךָ:
- (כב) בְּהִתְהַלֵּכְךָ תִּנְחָה אֶתְךָ בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ וְהִקִּיצוּתָּ הִיא תִּשְׁיַחֲךָ:
- (כג) כִּי יָרַ מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר:
- (כד) לִשְׁמֹרְךָ מֵאִשֶּׁת רָע מִחֻלָּקֶת לָשׁוֹן בְּכַרְיָה:
- (כה) אֵל תִּחְמַד יָפִיָּה בְּלִבְכָּךְ וְאֵל תִּקְחָךְ בְּעִפְפֵּיָהּ:

האלשיך, [בפירושו למשלי](#), כותב שצריך לדייק בדברי שלמה, ולראות שהאיסור אינו רק שלא לחמוד את האשה, אלא אפילו לא לחמוד את יופיה. וכך כותב האלשיך:

11. רב פנינים (ר' משה אלשיך, המאה ה-16, ישראל) משלי ו, כה

הנה צריך גם כן שאל תחמוד יפיה בלבבך. כלומר, לא בלבד תימנע מלחמוד את עצמה, כי אם גם את יופיה לא תחמוד, כל תאמר בלבבך מי יתן והיה לי אשה כאשת פלוני, שנמצא בלתי חומד אותה, רק את יופיה בלבד.

הרב צבי הירש שפירא, [האדמו"ר מדינוב](#), התלבט האם הדברים האלה של האלשיך הם פירוש של מצוות התורה, או שזו תוספת מאוחרת יותר ששלמה מוסיף על גבי המצוה של 'לא תחמוד'. - וישנה גם נפקא מינה להבחנה הזו, כי אם זהו פירוש על מצוות התורה, זה כולל גם את כל שאר הדברים - ולכן אם אני רואה שחבר שלי קנה חפץ מאוד נחמד, אסור לי לקנות אפילו חפץ דומה לעצמי, כי בכך אני עובר על האיסור:

12. דרך פקודיך (ר' צבי הירש שפירא, המאה ה-19, פולין), מצוה לח

הלאוין הללו מישך שייכי בכל דבר שרואה אצל חבירו, הן אשתו הן בהמותיו וכליו וספריו ומלבושיו ובתיו ושדותיו וכרמיו וזיתיו וכל מה שהפה יכול לדבר. אבל חמדת תורתו של חבירו מותר. ואדרבה, מצוה לחמוד ולהתאוות מתי יגיעו מעשי וכו', ולהשתדל להשיג גם כן תורה ומעשים טובים כמוהו. ואמרו רז"ל 'קנאת סופרים תרבה חכמה'... והנה הדבר בספק אצלי אם כוונת שלמה לפרש כוונת התורה, ואם כן תאוה וחמדה כזו הוא אסור מד"ת, או אם שלמה בא להוסיף על ד"ת, וא"כ לא הוי תאוה וחמדה כזו רק לאו מדברי קבלה... אם נאמר דשלמה בא ברוח קדשו לפרש דברי תורה דהפירוש לא תחמוד הוא לא תחמוד יפיה, אם כן הה"ד כל אשר לרעהו. ואם נאמר דשלמה בא להוסיף על דברי תורה בודאי מדברי קבלה ההוספה הזאת היא רק על אשת רעהו, אבל לשאר מילי אין איסור רק החמדה להשיג דבר של רעהו אבל לחמוד להשיג כמו החפץ של רעהו אין איסור אפילו בלאו מדברי קבלה. ושבתי וראיתי שמדברי הזוה"ק נראה שדברי שלמה הם פירוש לדברי תורה, וס"ל לזוה"ק שכוונת התורה הוא ג"כ שלא לחמוד כעין החפץ של חבירו, דהרי כתב הזוה"ק: "לא תחמוד לא פסיק טעמא דכלל כלל אסור, עשתה התורה פרט להורות רק הנך דפירטה התורה אסור, משא"כ חימודא דאורייתא" והנה אם נאמר דכוונת התורה בלא תחמוד הוא רק שלא לחמוד אותו החפץ ממש של חבירו שיקחנו מיד חבירו ויהיה שלו ולא של חבירו, מהו זה שאמר יכול אפילו חימודא דאורייתא? הרי חימודא דאורייתא אינו באופן זה כלל, דאם רואה שחבירו יודע איזו מסכתא וחומד שידע גם הוא כמוהו, הרי נשארתי הידיעה גם אצל חבירו, והוא חומד רק דוגמת החפץ של חבירו. ובאם באמת חומד שידע הוא המסכתא וחברו ישכח מלבו, זה ודאי באיסור, דלמה ירצה שישכח חבירו התורה? אלא על כרחך דס"ל לזוה"ק שכוונת התורה היא כפירוש המלך החכם שהאיסור הוא אפילו אם חומד שיהיה לו חפץ דוגמת החפץ של חבירו ולא יקח אותו החפץ מיד חבירו רק שיהיה גם לו דוגמתו.

הדיונים על איסור 'לא תחמוד' אינם תיאורטיים מאוד, וישנן מאות התייחסויות לאיסור הזה בספרות השו"ת. כדוגמא, אביא דיון מעניין שהובא בשו"ת בצל החכמה:

13. שו"ת בצל החכמה (ר' בצלאל שטרן, המאה ה-20, ירושלים) חלק ג סימן מג

אחדשה"ט ושת"ה בידידות כנה, כהבטחתי הנני בזה להשיב על שאלתו והיא על העובדה שאירע בק"ק,,, שהקהלה דשם וכן הבעלי בתים הי"ו לא הכינו לעצמם קמח שמורה של פסח לצורך אפיית מצות מצוה בערב חג הפסח העל"ט, רק להגאב"ד של הקהלה הי' קצת קמח כזה. אחר גמר אפיית המצות נגשו מספר בע"ב אל הרב ובקשו ממנו לתת להם מצות מצוה לצורך לילי הסדר. הגאב"ד שליט"א נתן להם עד כמה שהי' סיפק בידו ולא השאיר לעצמו רק כדי צורכו בצמצום. לזה העיר מראשי הבע"ב ת"ח מופלג וידוע, כי אסור הי' להבע"ב לבקש מאת הרב שיתן להם מצות מצוה הנ"ל, כיון שמצות אלה לא נאפו ולא עמדו למכירה כי הרב שליט"א לצורך עצמו אפאן, א"כ הבע"ב שבקשו ממנו לתת להם עברו על לאו דלא תתאוה ועל לאו דלא תחמוד. ומע"כ נ"י טען נגדו, כי לא שייכי לאו דלא תתאוה ודלא תחמוד רק בחומד לעצמו חפצי אחרים לצורכו הפרטי צורכי חול, ולא במתאוה וחומד דבר לצורך קיום מצוה, ורצונם לשמוע חו"ד העני', וה' יזכני להורות כהלכה.

... ועכ"ז נלענ"ד בס"ד דבנד"ד מותר הי' להבע"ב לבקש מצות מצוה מאת רבם הגאב"ד שליט"א ולא שייך בזה לאו דלא תחמוד מתרי ותלתא טעמי. - חדא דמבואר ברמב"ם (פ"א מה' גזילה ה"ט) על החומד עבדו וכו' והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אעפ"י שנתן לו דמים רבים הר"ז עובר בל"ת שנאמר לא תחמוד וכו' (שם ה' י"ב) הא למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד והקונה דבר שהתאוה בהפצר שהפציר בבעלים או בבקשה מהם עובר בשני לאוין לכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה וכו' עכ"ל. מבואר דעתו שאם חמד חפץ חברו וכאשר ביקש מבעל החפץ למכרו לו, תיכף הסכים הלה לכך, אין בזה משום לא תחמוד רק היכא שבעל החפץ מיאן בתחילה למוכרו לו והוא הפציר בו עד שלקחו אז עובר בלא תחמוד.

...מעתה בנדי"ד שהבעלי בתים לא הפצירו בהרב שיתן להם ממצות מצוה שלו, כי מיד שבקשו ממנו נאות לתת להם, אין כאן משום לאו דלא תחמוד כלל. ואפי' לא נתן להם מיד עד שחזרו לבקש ממנו פעם שני' נלעני"ד שאין בו משום לא תחמוד דהמבקש שתי פעמים בודאי אינו עדיין בכלל מפציר... ומהאי טעמא גופא אין כאן גם משום לאו דלא תתאוה, דז"ל הרמב"ם (פ"א מה' גזילה ה"י) כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חברו וכו' כיון שחשב בלבו "האיך יקנה" דבר זה "ונפתה בלבו" בדבר עבר בל"ת שנאמר לא תתאוה ואין תאוה אלא בלב בלבד עכ"ל. הנה לא כותב, כיון שחשב בלבו לקנות דבר זה או שיקנה דבר זה, אלא כ' "האיך יקנה" דבר זה, היינו האיך ישתדל ויפציר בו עד שיקחנו ממנו, "ונפתה בלבו" להשתדלויות ולהפצרות אלה להמשיך בהן עד שיעלה בידו לקנותם אז דוקא עובר על לא תתאוה, אבל אם רק חשב בלבו לקנותו ואם לא יתרצה בעל החפץ למכרו לו לא החליט בדעתו לעשות השתדלויות עד שיקנם, אין כאן משום לא תתאוה.

...ולכן בנדי"ד שבודאי לא החליטו הבעלי בתים בדעתם, שאם לא ירצה הרב ליתן להם ממצות מצוה שלו, ישתדלו בכל עוז להשיגו ממנו, וממילא דלא שייך בזה לאסור משום לאו דלא תתאוה וכמשי"כ. - זה טעם הראשון להתירא.

...שנית נלעני"ד טעם להתיר אפי' בהיו משתדלין ומפצירים בהרב ליתן להם ממצות מצוה שלו, והוא עפ"י המבואר בשו"ת ארץ צבי (סי' ג' אות ו') בשם רבינו יונה ז"ל בס' שערי תשובה דהמפציר ליתן לו מתנה עובר בלא תחמוד ושהגה"ק מגור זצ"ל כ' שאולי דעת יחיד היא. ועיי' עוד שם (סי' ד' ד"ה אשר וד"ה ומ"ש) שהגה"ק מגור זצ"ל הוסיף לחזק דבריו וכ' דדברי הר"י אינם רק מדת חסידות ושכן גם דעת אביו הגה"ק זצ"ל אבל מדינא לא שייך לא תחמוד במפציר ליתן לו מתנה ע"ש. א"כ בנדי"ד שכפי שהבנתי מדברי מע"כ הבע"ב לא בקשו מהרב למכור להם רק לתת להם ובאמת לא מכר להם רק נתן להם במתנה א"כ ל"ש לאו דלא תחמוד, וממילא דלא שייך גם הלאו דלא תתאוה, דלא תתאוה שייך רק במקום שמתאוה לדבר בצורה שחייב עלי' משום לא תחמוד

...עוד בה שלישי' טעם נוסף להתיר בנדי"ד אפי' אם היו מפצירין בהרב לתת להם ממצות מצוה שלו, דקיי"ל ישראל ערבים זב"ז דהיינו שעל כל אחד מישראל לדאוג שחברו יוכל לקיים המצות המוטלות עליו... דנהי דמי דמשתדל ומפציר בחבירו למכור לו חפץ שאינו עומד למכירה עובר בלאו דלא תתאוה ואם גם לקחו ממנו עובר גם בלאו דלא תחמוד, היינו דוקא כשבעל החפץ זכאי להחזיק בחפץ ההוא, אבל אם בעל החפץ מחוייב עפ"י הדין למכור או להחליף חפץ ההוא לאיש הדורשו ממנו... לא שייך בזה לאו דלא תחמוד ומותר להשתדל עמו ולהפציר בו שיתן לו כזית מצה ההיא כיון שבלא הפצרתו הלה מחוייב ליתנה לו. וממילא דל"ש בזה גם לאו דלא תתאוה, דכל שאם עושהו אינו עובר בלא תחמוד, אין כאן גם משום לא תתאוה כמשי"כ לעיל (אות ט'). כנלעני"ד בס"ד מסברא.

לא תחמוד

1. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ה עמוד ב

אלא הא דאמר רב הונא: משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו, נימא: מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא! - התם נמי מורה ואמר: דמי קא יהבנא ליה. אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא: והא קא עבר על לאו ד"לא תחמד"! - לא תחמד לאינשי בלא דמי משמע להו.

2. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כה עמוד ב

תנא: הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין... החמסנין - מעיקרא סבור: דמי קא יהיב, אקראי בעלמא הוא. כיון דחזו דקא חטפי - גזרו בהו רבנן.

3. תוספות מסכת סנהדרין דף כה עמוד ב

מעיקרא סבור דמי קיהיב - וא"ת וליפסול מדאורייתא דקא עבר אלאו דלא תחמוד!! וי"ל דלא תחמוד משמע דלא יהיב דמי, וכי יהיב דמי ליכא לאו דחמוד כלל. וא"ת והא אמרינן בפ"ק דבבא מציעא (דף ה:): "לא תחמוד בלא דמי משמע להו", משמע לאינשי דווקא הוא דמשתמע כך אבל הם טועים דלא תחמוד הוה אפי' בדיהיב דמי!! וי"ל דמשמע להו דקאמר ר"ל נמי דכן הוא האמת. ועוד י"ל דהכא הכי קאמר דמי קא יהבי והיו מפייסים אותם עד שיאמרו רוצה אני אם כן לא עברי אלאו דלא תחמוד כיון דחזו דשקלי בעל כרחיהו ולא היו חוששין אם יתפייסו פסלינהו.

4. שמות פרק כ פסוק יג

לא תחמד בית רעך. לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך:

5. דברים פרק ה פסוק יז

ולא תחמד אשת רעך. ולא תתאווה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמורו וכל אשר לרעך:

6. רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק א הלכות ט - י

כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אף על פי שנתן לו דמים רבים (השגת הראב"ד: א"א ולא אמר רוצה אני) הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תחמד". ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה, ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד, כענין שנאמר "לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" - חימוד שיש בו מעשה.

(השגת הראב"ד: א"א לא ראיתי דבר תמה גדול מזה. והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ? אבל היה לו לומר מפני שהוא חייב בתשלומין שהרי הוא כגולן שחייב להשיב את הגזלה ולפיכך אינו לוקה וגם זה חייב להשיב את החפץ לבעליו.)

כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חבירו וכל כיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה ונפתה לבו בדבר עבר בלא תעשה שנאמר: "לא תתאוה" ואין תאוה אלא בלב בלבד.

7. אבן עזרא (ר' אברהם אבן עזרא, המאה ה-12, ספרד) שמות פרק כ פסוק יג

לא תחמוד - אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה, איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו. ועתה אתן לך משל. דע, כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בלבו שישכוב עמה, כי ידע כי זה לא יתכן. ואל תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד מן המשווגעים, שיתאוה שיהיה לו כנפים לעוף השמים, ולא יתכן להיות, כאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו, אעפ"י שהיא יפה, כי הרגילותו מנעוריו לדעת שהיא אסורה לו. ככה כל משכיל צריך שידע, כי אשה יפה או ממון לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו ודעתו, רק כאשר חלק לו ה'. ואמר קהלת "ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו" (קהלת ב, כא). ואמרו חכמים, "בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא". ובעבור זה, המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד. ואחר שידע שאשת רעהו אסרה השם לו, יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי, על כן הוא ישמח בחלקו ואל ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו, כי ידע שהשם לא רצה לתת לו, לא יוכל לקחתו בכחו ובמחשבותיו ותחבולותיו, ע"כ יבטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו.

8. הכתב והקבלה (ר' יעקב צבי מקלנבורג, המאה ה-19, גרמניה) שמות כ, יג

ה' ציוה אותנו על האהבה באמרו "ואהבת את ה' א-לוקיך בכל לבבך". מה מקרא חסר אם היה כתוב "ואהבת את ה' א-לוקיך בלבבך"? ומה ר"ל במלה "בכל"? - אלא שהכוונה שיהיה לבבך מלא באהבת ה', כלומר שלא יהיה בלב רק אהבת ה' לבד, לא שיהיה בו גם אהבת ה' גם חמדת עולם, שאם כן אינו מלא באהבת ה'... הנה כל איש המקיים זאת המצוה ואחרי שחשקה נפשו להתענג על ה' וכלתה לדבקה בו באהבה רבה בכל עת לחזות בנועם ה' ולטעום מטעם המלך... אז אי אפשר שיחמוד שום דבר מכל מחמדי העולם הזה, מפני כי מודעת זאת שהחמוד הוא בלב ולא באיבר אחר, ואשר כבר לבו מלא תמיד באהבת ה' איה המקום בלב אשר יתאוה ויחמוד בו דבר זולתו? ככוס אשר הוא מלא על כל גדותיו שאין יכולים להוסיף מאומה, כי אי אפשר לאדם לעבור על "לא תחמוד" אם לא שאינו מקיים מצוות עשה של "ואהבת את ה' א-לוקיך בכל לבבך".

9. מעשים על עשרת הדברות, תורה שלמה יתרו עמ' קצט

מעשה באדם אחד שהיה לו שכן והיה כותל מפסיק ביניהם. והיה השכן חומד את אשתו ואת נכסיו. יום אחד שמע הרשע שהיה האיש אומר לאשתו, רוצה אני לעלות לסחורה, וכן עשה. מה עשה אותו הרשע? הלך בליל שבת ושבר את הכותל שביניהם, הרי עבר על 'זכור' ו'שמור'. ונכנס ואנס את האשה, הרי עבר על 'לא תחמוד' ו'לא תנאף'. ואחר כך כשהתחיל לגזול הממון צעקה האשה ועמד עליה והרגה, הרי עבר על 'לא תרצח'. וגנב אחרי כן את הממון והחפצים ועבר על 'לא תגנוב'. באו אביו ואמו להוכיחו, ועמד עליהם והיכם, ועבר על 'כבד את אביך ואת אמך' תבעוהו לדין והביא עדי שקר כי החפצים שלו היו, שהשכין אותם אצל בעל האשה ונשבע על זה, ועבר על 'לא תשא' ו'לא תענה'. לסוף נגלתה רעתו ומפני הבושה יצא לתרבות רעה והלך ונשתמד, ועבר על 'אנכי ה' א-לוקיך' ו'לא יהיה לך'. ומי גרם לו כל זאת? - החמדה, שחמד אשת חברו, ועבר על כל עשרת הדברות.

10. משלי פרק ו פסוקים כ - כה

- (כ) נָצַר בְּנֵי מִצְוֹת אֲבִיךָ וְאֵל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ :
- (כא) קִשְׁרָם עַל לִבָּךְ תִּמְיֵד עֵינֶיךָ עַל גִּרְגָּרֶתְךָ :
- (כב) בְּהִתְחַלֵּקְךָ תִּנְחָה אֶתְךָ בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ וְהִקִּיצוֹת הִיא תִּשְׁיַחְךָ :
- (כג) כִּי יָרַ מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדָרְךָ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר :
- (כד) לִשְׁמֶרְךָ מֵאִשֶּׁת רָע מִחֻלָּקֶת לָשׁוֹן נִכְרָה :
- (כה) אֵל תִּחְמַד יָפִיָּה בְּלִבְּךָ וְאֵל תִּקְחָךְ בְּעַפְפִּיָּה :

11. רב פנינים (ר' משה אלשיך, המאה ה-16, ישראל) משלי ו, כה

הנה צריך גם כן שאל תחמוד יפיה בלבבך. כלומר, לא בלבד תימנע מלחמוד את עצמה, כי אם גם את יופיה לא תחמוד, כל תאמר בלבבך מי יתן והיה לי אשה כאשת פלוני, שנמצא בלתי חומד אותה, רק את יופיה בלבד.

12. דרך פקודיך (ר' צבי הירש שפירא, המאה ה-19, פולין), מצוה לח

הלאוין הללו מישך שייכי בכל דבר שרואה אצל חבירו, הן אשתו הן בהמותיו וכליו וספריו ומלבושיו ובתיו ושדותיו וכרמיו וזיתיו וכל מה שהפה יכול לדבר. אבל חמדת תורתו של חבירו מותר. ואדרבה, מצוה לחמוד ולהתאוות מתי יגיעו מעשי וכו', ולהשתדל להשיג גם כן תורה ומעשים טובים כמוהו. ואמרו רז"ל 'קנאת סופרים תרבה חכמה'... והנה הדבר בספק אצלי אם כוונת שלמה לפרש כוונת התורה, ואם כן תאוה וחמדה כזו הוא אסור מד"ת, או אם שלמה בא להוסיף על ד"ת, וא"כ לא הוי תאוה וחמדה כזו רק לאו מדברי קבלה... אם נאמר דשלמה בא ברוח קדשו לפרש דברי תורה דהפירוש לא תחמוד הוא לא תחמוד יפיה, אם כן הה"ד כל אשר לרעהו. ואם נאמר דשלמה בא להוסיף על דברי תורה בודאי מדברי קבלה ההוספה הזאת היא רק על אשת רעהו, אבל לשאר מילי אין איסור רק החמדה להשיג דבר של רעהו אבל לחמוד להשיג כמו החפץ של רעהו אין איסור אפילו בלאו מדברי קבלה. ושבתי וראיתי שמדברי הזוה"ק נראה שדברי שלמה הם פירוש לדברי תורה, וס"ל לזוה"ק שכוונת התורה הוא ג"כ שלא לחמוד כעין החפץ של חבירו, דהרי כתב הזוה"ק: "לא תחמוד לא פסיק טעמא דכלל כלל אסור, עשתה התורה פרט להורות רק הנך דפירטה התורה אסור, משא"כ חימודא דאורייתא" והנה אם נאמר דכוונת התורה בלא תחמוד הוא רק שלא לחמוד אותו החפץ ממש של חבירו שיקחנו מיד חבירו ויהיה שלו ולא של חבירו, מהו זה שאמר יכול אפילו חימודא דאורייתא? הרי חימודא דאורייתא אינו באופן זה כלל, דאם רואה שחבירו יודע איזו מסכתא וחומד שידע גם הוא כמוהו, הרי נשאת הידיעה גם אצל חבירו, והוא חומד רק דוגמת החפץ של חבירו. ובאם באמת חומד שידע הוא המסכתא וחברו ישכח מלבו, זה ודאי באיסור, דלמה ירצה שישכח חבירו התורה? אלא על כרחך דס"ל לזוה"ק שכוונת התורה היא כפירוש המלך החכם שהאיסור הוא אפילו אם חומד שיהיה לו חפץ דוגמת החפץ של חבירו ולא יקח אותו החפץ מיד חבירו רק שיהיה גם לו דוגמתו.

13. שו"ת בצל החכמה (ר' בצלאל שטרן, המאה ה-20, ירושלים) חלק ג סימן מג

אחדשה"ט ושת"ה בידידות כנה, כהבטחתי הנני בזה להשיב על שאלתו והיא על העובדה שאירע בק"ק,,, שהקהלה דשם וכן הבעלי בתים הי"ו לא הכינו לעצמם קמח שמורה של פסח לצורך אפיית מצות מצוה בערב חג הפסח העל"ט, רק להגאב"ד של הקהלה הי' קצת קמח כזה. אחר גמר אפיית המצות נגשו מספר בע"ב אל הרב ובקשו ממנו לתת להם מצות מצוה לצורך לילי הסדר. הגאב"ד שליט"א נתן להם עד כמה שהי' סיפק בידו ולא השאיר לעצמו רק כדי צורכו בצמצום. לזה העיר מראשי הבע"ב ת"ח מופלג וידוע, כי אסור הי' להבע"ב לבקש מאת הרב שיתן להם מצות מצוה הנ"ל, כיון שמצות אלה לא נאפו ולא עמדו למכירה כי הרב שליט"א לצורך עצמו אפאן, א"כ הבע"ב שבקשו ממנו לתת להם עברו על לאו דלא תתאוה ועל לאו דלא תחמוד. ומע"כ נ"י טען נגדו, כי לא שייכי לאו דלא תתאוה ודלא תחמוד רק בחומד לעצמו חפצי אחרים לצורכו הפרטי צורכי חול, ולא במתאוה וחומד דבר לצורך קיום מצוה, ורצונם לשמוע חו"ד העני', וה' יזכני להורות כהלכה.

ועכ"ז נלענ"ד בס"ד דבנד"ד מותר הי' להבע"ב לבקש מצות מצוה מאת רבם הגאב"ד שליט"א ולא שייך בזה לאו דלא תחמוד מתרי ותלתא טעמי. - חדא דמבואר ברמב"ם (פ"א מה' גזילה ה"ט) על החומד עבדו וכו' והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אעפ"י שנתן לו דמים רבים הר"ז עובר בל"ת שנאמר לא תחמוד וכו' (שם הל' י"ב) הא למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד והקונה דבר שהתאוה בהפצר שהפציר בבעלים או בבקשה מהם עובר בשני לאוין לכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה וכו' עכ"ל. מבואר דעתו שאם חמד חפץ חברו וכאשר ביקש מבעל החפץ למכרו לו, תיכף הסכים הלה לכך, אין בזה משום לא תחמוד רק היכא שבעל החפץ מיאן בתחילה למוכרו לו והוא הפציר בו עד שלקחו אז עובר בלא תחמוד.

...מעתה בנד"ד שהבעלי בתים לא הפצירו בהרב שיתן להם ממצות מצוה שלו, כי מיד שבקשו ממנו נאות לתת להם, אין כאן משום לאו דלא תחמוד כלל. ואפי' לא נתן להם מיד עד שחזרו לבקש ממנו פעם שני' נלענ"ד שאין בו משום לא תחמוד דהמבקש שתי פעמים בודאי אינו עדיין בכלל מפציר... ומהאי טעמא גופא אין כאן גם משום לאו דלא תתאוה, דז"ל הרמב"ם (פ"א מה' גזילה ה"י) כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חברו וכו' כיון שחשב בלבו "האיך יקנה" דבר זה "ונפתה בלבו" בדבר עבר בל"ת שנאמר לא תתאוה ואין

תאווה אלא בלב בלבד עכ"ל. הנה לא כותב, כיון שחשב בלבו לקנות דבר זה או שיקנה דבר זה, אלא כי "האיך יקנה" דבר זה, היינו האיך ישתדל ויפציר בו עד שיקחנו ממנו, "ונפתה בלבו" להשתדלויות ולהפצרות אלה להמשיך בהן עד שיעלה בידו לקנותם אז דוקא עובר על לא תתאוה, אבל אם רק חשב בלבו לקנותו ואם לא יתרצה בעל החפץ למכרו לו לא החליט בדעתו לעשות השתדלויות עד שיקנם, אין כאן משום לא תתאוה.

...ולכן בנד"ד שבודאי לא החליטו הבעלי בתים בדעתם, שאם לא ירצה הרב ליתן להם ממצות מצוה שלו, ישתדלו בכל עוז להשיגן ממנו, וממילא דלא שייך בזה לאסור משום לאו דלא תתאוה וכמש"כ. - זה טעם הראשון להתירא.

...שנית נלענ"ד טעם להתיר אפי' בהיו משתדלין ומפצירים בהרב ליתן להם ממצות מצוה שלו, והוא עפ"י המבואר בשו"ת ארץ צבי (סי' ג' אות ו') בשם רבינו יונה ז"ל בס' שערי תשובה דהמפציר ליתן לו מתנה עובר בלא תחמוד ושהגה"ק מגור זצ"ל כ' שאולי דעת יחיד היא. ועיי' עוד שם (סי' ד' ד"ה אשר וד"ה ומ"ש) שהגה"ק מגור זצ"ל הוסיף לחזק דבריו וכי' דדברי הר"י אינם רק מדת חסידות ושכן גם דעת אביו הגה"ק זצ"ל אבל מדינא לא שייך לא תחמוד במפציר ליתן לו מתנה ע"ש. א"כ בנד"ד שכפי שהבנתי מדברי מע"כ הבע"ב לא בקשו מהרב למכור להם רק לתת להם ובאמת לא מכר להם רק נתן להם במתנה א"כ ל"ש לאו דלא תחמוד, וממילא דלא שייך גם הלאו דלא תתאוה, דלא תתאוה שייך רק במקום שמתאוה לדבר בצורה שחייב עלי' משום לא תחמוד

...עוד בה שלישי' טעם נוסף להתיר בנד"ד אפי' אם היו מפצירין בהרב לתת להם ממצות מצוה שלו, דקיי"ל ישראל ערבים זב"ז דהיינו שעל כל אחד מישראל לדאוג שחברו יוכל לקיים המצות המוטלות עליו... דנהי דמי דמשתדל ומפציר בחבירו למכור לו חפץ שאינו עומד למכירה עובר בלאו דלא תתאוה ואם גם לקחו ממנו עובר גם בלאו דלא תחמוד, היינו דוקא כשבעל החפץ זכאי להחזיק בחפץ ההוא, אבל אם בעל החפץ מחוייב עפ"י הדין למכור או להחליף חפץ ההוא לאיש הדורשו ממנו... לא שייך בזה לאו דלא תחמוד ומותר להשתדל עמו ולהפציר בו שיתן לו כזית מצה ההיא כיון שבלא הפצרתו הלה מחוייב ליתנה לו. וממילא דל"ש בזה גם לאו דלא תתאוה, דכל שאם עושהו אינו עובר בלא תחמוד, אין כאן גם משום לא תתאוה כמש"כ לעיל (אות ט'). כנלענ"ד בס"ד מסברא.